

Beretningsmøde i økonomiudvalget
torsdag den 7. februar 2019
v/chefkonsulent Hans-Henrik Dalsgaard

Beretning

Indledning

På sidste års beretningsmøde blev der her fra talerstolen og ved de efterfølgende indlæg fremlagt en række budskaber. Jeg ved ikke om I alle var med sidste år, og jeg ved heller ikke, for jer der var med, om de individuelle gardiner blev rullet ned under de forskellige indlæg.

Jeg vil alligevel fremhæve nogle af de budskaber der blev fremført sidste år. Så kan vi sammen vurdere om der var hold i dem, og om der er grundlag for, om det er værd at lytte efter eventuelle budskaber, der måtte komme til dette års beretningsmøde.

Udviklingen i markedspriserne er vanskelig at spå om. Hvem havde forudset det meget drastiske fald i smågrisepriserne? Og havde vi ikke alle forventet et høstår over gennemsnittet? Vi konkluderede sidste år at man skal have en vis allergi eller udvise en vis forsigtighed overfor prognoser og forventninger.

Dengang blev der opfordret til, at mens tid var og det måske stadig var muligt, at hver enkelt landbrugsøkonomi fik øget sin robusthed, ved at omlægge banklån til realkredit, hvis det var muligt. Altså at få omlagt mest muligt banklån til realkreditlån.

Der blev også fremhævet vigtigheden af at få skabt rentabilitet og positivt cash flow i bedriften. -At alle fremtidige investeringer er rentable, idet landbruget meget nemt igen vil kunne havne i svagere økonomiske vilkår. Det blev således fremhævet at det er vigtigt at skaffe sig overskudslikviditet.

At verdens vækstrater kunne stige på baggrund af stigende efterspørgsel og produktivitet, det kunne indlægsholdere på sidste års beretningsmøde ikke få øje på. Tværtimod forventedes kunstigt stimuleret vækst at falde. Med et deraf stadigt faldende renteniveau.

Det blev konkluderet at landbrugets gennemsnitlige evne til at skabe forrentning ikke kunne forventes at komme op over 1%. Den gennemsnitlige landbrugsøkonomi må derfor forsøge at skabe den nødvendige robusthed, der gør den enkelte landmand overlevelsesdygtig. Der kan opstå situationer, hvor landbruget, finansieringskilderne og rådgivere skal stå sammen om at finde gode løsninger for de landbrugsøkonomier, der bliver udfordret.

Det er vel egentlig unødvendigt at remse mere op. Man kan blot konkludere at forudsigelserne fra sidste år var rimeligt rigtige. Det blev faktisk noget mere vanskeligt med den generelle landbrugsøkonomi end der blev forudsagt, og det blev noget vanskeligere at være kapitalejer i et aktieselskab.

Hvad er så budskaberne ved dette års beretningsmøde? Er der ændringer, og hvad kan vi forvente os?

Den økonomiske situation i starten af de nye år

Efter vores egen opfattelse mødte Økonomi og Regnskab ind efter en velfortjent juleferie.

Budgetlægning for landbruget har lige siden første arbejdsdag i det nye år været et højt prioriteret emne, også for budgetter for 2019 der var dannet før jul.

Rigtig mange banker har nedskrevet kreditterne med virkning fra 2. januar. Nogle har endda nedskrevet løbende, samtidig med at der kom penge ind, og har ikke tilsvarende givet plads til regninger, der skulle betales.

De meget store fald på aktiekurser, der også har ramt bankerne, har sænket bankernes solvens. Hvis bankerne i samme periode skal udvide kreditter til landbruget, så kræver det i mange situationer en yderligere hensættelse i regnskabet, der dermed skubber bankens solvens i den forkerte retning. Det er en meget vanskelig øvelse for en bank.

Landbruget rammes derfor både af konjunkturfaldet i verdensøkonomien med den manglende vækst i det globale marked, men også af manglende robusthed i den enkeltes landbrugsøkonomi ved en for lille forrentningsevne.

Der har fra starten af året været flere sager, hvor det har været endda meget vanskeligt at få løsnet op for en finansiering af det nødvendige likviditetsbehov i årets første måned. Hvordan vil det så ikke gå hen over foråret? Der er meget lang tid til næste høst.

Mælkeprisen fik en regulær nedjustering med 11 øre fra årsskiftet. Mange mælkeproducenter har lagt budgetter efter en prognose med en højere forventning, og flere har oplevet et fald i beholdningen af foder.

Noteringerne på slagtesvin og smågrise retter sig kun langsomt. Noteringen på smågrise er fortsat under produktionsværdien, og derfor er en produktion for mange forbundet med tab.

Vi må forvente at den dårlige høst i 2018 vil kræve supplerende indkøb af korn og foder hen over foråret 2019, og det bliver formentlig til en højere pris end normalt. Vi må satse på et normalt høstår i 2019. Ellers bliver landbruget for alvor udfordret, også for de mere robuste landbrugsøkonomier.

ØkonomiNyt udsendt i starten af december

I ØkonomiNyt nummer 42, der blev udsendt i starten af december måned, – jeg håber I får disse ØkonomiNyt læst – var der angivet i tabelform, hvor meget udvalgte landes offentlige og private gæld udgør pr. indbygger, hvordan denne gæld har udviklet sig siden finanskrisen i 2008 og hvor stor de enkelte landes arbejdsløshedsprocent er.

USA, Tyskland, Frankrig, Italien, de samlede EU-lande og Danmark var målt op mod hinanden. USA var den absolutte topscorer med en udvikling på 13 % på den offentlige og private gæld pr. indbygger over de seneste 10 år, mens Tyskland ligger på sølle 1,4%. Danmark ligger på 3,7% og det samlede EU på 4,7%.

USA, Tyskland og Danmark ligger med stort set de samme lave arbejdsløshedsprocenter på omkring 4%. Den samlede vurdering af tallene viser hvor forskellig finansiel politik der er ført for at skabe vækst i de enkelte lande. Gældsætning i håbet om at skabe vækst har været det foretrukne våben.

Tallene viser også stor forskel mellem USA og EU i den førte finanspolitik.

USA ligger med sin gældsætning i en betydelig risiko for at få recessionsøkonomi. Risikoen er bestemt også til stede for EU, selvom der fra EU's side har været ført en mere ansvarlig finanspolitik.

Det, der er problemet med gæld, er at gæld er en 100% sikker forpligtelse, vi har påtaget os, mens værdien af ting er noget fantasien har skabt og dermed mere fiktiv, og noget som bygger på en forventet indtjening og en forventet konjunkturfremgang.

I undersøgelsen er Danmark suverænt det land der har den højeste gæld pr. indbygger. Den er faktisk noget større end landbrugets gæld målt pr. produktionsenhed.

Hvorfor bekymrer denne høje gæld så ikke os menige danskere, og for den sags skyld Christiansborg. Jo, det gør den ikke, fordi vi bilder os selv ind, at vi med vores gæld har langt større værdier via fast ejendom og pensionsopsparinger, som til enhver tid kan dække den gæld ind, vi har påtaget os. Dette er en forventning som ikke nødvendigvis har "hold i virkeligheden". En recessionsøkonomi i Europa vil tynde den danske privatøkonomi betydeligt.

Vi kan sådan set komme i den samme situation som den bankerne er i, med at fastholde en god solvens. Recessionsøkonomi er derfor en alvorlig trussel som vi skal søge at undgå.

Renten er stadig faldende og vil formentlig fortsat falde, om end det går langsomt. Denne udvikling er særlig stabil i det nordeuropæiske finansmiljø og i særdeleshed i Danmark.

Det er et udtryk for at penge, der skal sikres, søges placeret mod nord. Dette understøtter til en vis grad at vores værdier er tilstede og vores solvens er god, men også tiltroen til vores høje produktivitet, der er opnået gennem en række politiske reformer.

Verdensøkonomien balancerer som sagt på kanten af recession og alle lande kæmper hver især for at flytte problemerne til andre lande end dem selv.

Jeg kan vel ikke beskrive det mere tydeligt, at den lave rente er en nødvendighed for at skabe rentabilitet og positivt cash flow hos den enkelte landmand, idet evnen til at forrente de lånte penge er vanskelig. Men betydningen af en god solvens er ligeså afgørende for at kunne fastholde muligheden for at opnå de nødvendige kreditter.

Med den økonomiske suppedas vi lige nu står med, hvor vi har mangel på likviditet hen over foråret 2019 og faldende solvens, så kan det ikke understreges nok, at næste gang der opstår et godt økonomisk år for den enkelte landmand, så skal indtjeningen bruges på konsolidering.

Derfor ingen investeringer, der alene bygger på drømme og urealistiske forventninger til fremtiden! Optages der gæld i virksomheden, så må det kun ske ved skabelse af en sund og fornuftig forrentning med mulighed for et positivt cash flow der kan servicere og forrente den gæld, man har forpligtet sig til.

Da vi til ØkonomiNyt undersøgte de forskellige landes økonomiske stilling, målt på den samlede gældsætning, søgte vi også på Kina og England. Kina, fordi vi ofte hører, at det er et land med stigende velstand, og rigtig mange mennesker der skal brødfødes. Det var ikke muligt at finde statistisk sikre tal for Kina. Personligt er jeg noget i tvivl om hvor meget den kinesiske fødevarieimport kan støtte dansk landbrug.

Når vi var interesseret i Englands økonomiske stilling, så var det set i lyset af det kommende Brexit, som englænderne står overfor. Også for England var det statistiske materiale for usikkert og derfor ikke muligt at bruge til sammenligning. Det står for min egen regning, men jeg vil tro at englændernes økonomiske situation er forholdsvis svag. Derfor vil købekraften i England falde ved deres Brexit, og det vil ramme dansk eksport af fødevarer til England.

Dansk landbrug skal derfor forberede sig på et fortsat vigende marked for kød, mælkeprodukter og korn. Det er således stadig vanskeligt for det gennemsnitlige danske landbrug at opnå en god rentabilitet.

Vi må derfor hjælpes ad med at bringe landbrugsøkonomierne ind i en bedre robusthed. Det vil gøre alting lettere og måske endda åbne for et mere naturligt generationsskifte for landbruget.

Sidste år udtalte jeg følgende: ”Landmænd på Djursland er generelt mere robuste end gennemsnittet af de landbrug der indgår i statistikkerne. Det er også min fornemmelse at det fortsat er tilfældet.

Landbruget på Djursland lever derfor, overordnet set, et mere økonomisk sorgløst liv end mange andre steder i landet, hvor udfordringerne er betydeligt større og hvor det kan være meget vanskeligt at finde en fremtid for den enkelte landmand.

Måske har landmænd på Djursland en historisk mere fornuftig tilgang til økonomi. Det betyder dog ikke at der ikke vil være landbrug på Djursland, der fortsat er økonomisk udfordret.”

Betragtningen om god økonomi på Djursland er fortsat gældende og bør fastholdes i videst muligt omfang. Hvis ikke vi med fælles hjælp fastholder den position og hvis ikke vi forsøger at hjælpe de udfordrede landbrug på ret køl igen, så trækker det hele landbruget ned i en svagere økonomisk situation.

Vi må derfor alle leve med – og det gælder landmænd, naboer, banker, kreditforeninger og andet godtfolk – at vi skal finde løsninger for de landbrug, der er i vanskeligheder, og at der i nogle situationer findes ordninger hvor den pågældende landmand kan fortsætte som driftsleder på eget landbrug.

Situationen er den, at de budskaber, der blev fremlagt på sidste års beretningsmøde, stadig er gældende. Der har i perioden indtil nu ikke blæst mildere vinde over den samlede økonomiske situation, hverken internationalt, nationalt eller i markedsøkonomien. Tværtimod er landbruget endnu mere udfordret end ved samme tid sidste år.

Kan landboforeningen spille en rolle

I min tid som økonomikonsulent har jeg kun ganske få gange mødt de helt hårdkogte landmænd der alene ser på bundlinje og dermed indtjening. Langt de fleste af os landmænd har vores familie, vores hjem og vores drømme som en del af vores valg af erhverv. Det er vel ikke unaturligt.

Vi må også erkende at den økonomiske situation for landbruget vel hidtil er den økonomisk vanskeligste. Tørken i 1992 afledte også meget store økonomiske problemer for landbruget, men dengang blev landbrugets finansiering hjulpet fremad med et markant fald i realrenten der de næste 10 år faldt fra 8% til nær 0.

Der er som udgangspunkt to hovedmål i den økonomiske rådgivning der udgår fra landboforeningen. Det første er at sikre at de sunde landbrug ikke udvikler sig negativt og bringes ud i økonomiske vanskeligheder, og det andet hovedmål er at de økonomisk mere svage landbrug gøres mere robuste. Målet er at så mange landbrug som muligt kan fastholde familien, erhvervet og drømmen, hvis dette ønskes af den enkelte og dennes familie.

For at disse mål kan indfries må der være én grundforudsætning som opfyldes. Og det er at vi er ærlige overfor hinanden, og ikke bilder os selv ind at tiden løser de økonomiske udfordringer. Aktiv driftsledelse, før problemerne tårner sig op foran én, er nøglen til et godt resultat.

Jura, Økonomi og Regnskab vil fortsat meget gerne være bidragsydende til at udvikle et økonomisk sundt og stærkt landbrug på Djursland. Jeg har som sædvanlig ikke lovet for meget om et hastigt økonomisk opsving for landbruget og den generelle økonomiske situation. Min opfordring er derfor at vi tager en aktuell realøkonomisk vurdering af den enkelte landmands økonomiske situation, og derfra udvikler landbruget med rentabilitet for øje.

Jeg vil gerne afslutte min beretning med endnu engang at sige tak til udvalget for et særdeles stærkt og velfungerende udvalgsarbejde. Jeg tror jeg har udvalgets opbakning, når jeg siger, at landboforeningens økonomiudvalg har et rigtig godt sammenhold, hvor der bliver arbejdet seriøst og konstruktivt. Det er godt for landbruget på Djursland og godt for landboforeningen.

Jeg vil ved samme lejlighed gerne sige tak til alle mine gode kollegaer for et solidt arbejde gennem året. Sidst men ikke mindst en tak for den opbakning I som medlemmer giver landboforeningen og det arbejde der udgår herfra.

Erik, du har valgt ikke at fortsætte i økonomiudvalget efter landboforeningens generalforsamling der afholdes tirsdag den 5. marts. Det betyder også at du træder ud af landboforeningens forretningsudvalg og dermed også af landboforeningens bestyrelse, med mindre du stiller op som fritvalgt til bestyrelsen.

Jeg har kendt dig i rigtig mange år; et bekendtskab som jeg sætter umådelig meget pris på. Det skyldes din rolige facon og dit aldeles gode overblik, menneskeligt såvel som økonomisk. Dit landbrug har altid været meget veldrevet og robust. Du er en af de få landmænd der manuelt kan beregne sin egen virksomhedsordning, med termer som hensat til senere hævning, indskudskonto og mellemregning, - og som kan forstå de deraf afledte skattemæssige konsekvenser.

Du bliver lyttet til, når du tager ordet.

Jeg har heldigvis fortsat fornøjelsen at kunne fortsætte samarbejdet med dig i andet regi, og jeg håber du vil fastholde det arbejde. Under alle omstændigheder vil jeg gerne ved denne lejlighed takke dig for din indsats, som har været uvurderlig for landboforeningen.

Tusind tak.

Hans-Henrik Dalsgaard